

TALABALARDA IJODKORLIK QOBILYATINI RIVOJLANTIRISHDA HAYOL JARAYONINING AHAMIYATLI EKANLIGI

Qushshayeva Ziraxol

Samarqand davlat chet tillari instituti talabasi

Ilmiy rahbar: Samarqand davlat chet tillar instituti

o'qituvchisi Yadgarova Ozoda Ibragimovna.

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarda ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish jarayonida hayolning o'рни va ahamiyati to'liq yoritilgan. Hayol jarayoni inson tafakkurining erkin va ijodiy faoliyatini ta'minlab, yangi g'oyalar, innovatsiyalar va original echimlar yaratishda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Maqolada hayolni rivojlantirishning usullari, xususan, badiiy adabiyotlar, tasviriy san'at, muammoli vaziyatlar, kreativ fikrlash metodlari va ilmiy-tadqiqot ishlari orqali ijodiy salohiyatni shakllantirish yo'llari ko'rsatilgan. Shuningdek, hayol jarayonini faollashtirish orqali talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyati va ijodkorlik salohiyati yanada rivojlantirilishi mumkinligi asoslab berilgan. Maqola ijodiy shaxslarni tarbiyalashda hayolning roli va ta'lim jarayonida uning samaradorligini oshirish yo'nalishlariga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: Ijodkorlik, hayol jarayoni, talabalarning ijodiy qobiliyati, kreativ fikrlash, innovatsiya, badiiy faoliyat, ilmiy-tadqiqot, muammoli vaziyatlar, tasavvur, mustaqil fikrlash.

Ijodkorlik – inson ongining noyob mahsuli bo'lib, har bir sohaning muvaffaqiyatli rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, ayniqsa, ta'lim jarayonida asosiy vazifalardan biridir. Ijodiy qobiliyatni shakllantirish va rivojlantirishda hayol jarayoni alohida ahamiyat kasb etadi. Hayol bu – inson tafakkurining erkin va keng qamrovli faoliyati bo'lib, u reallikni tushunish, tasavvur qilish, kashfiyotlar qilish va yangilik yaratish jarayonlarida katta o'rin tutadi. Hayol kuchi insonni ijodiy izlanishga undaydi, uni yangi g'oyalar va innovatsiyalar sari yetaklaydi. Hayol jarayoni va uning tabiati.

Hayol jarayoni tafakkurning eng yuqori shakllaridan biri bo'lib, insonning mavjud voqealar, predmetlar yoki tushunchalarni qayta yaratish va yangi ko'rinishda tasavvur qilish qobiliyatidir. Psixologik nuqtai nazardan, hayol ob'ektiv haqiqatning sub'ektiv in'ikosidir. Bu jarayonda insonning tajribasi, tasavvurlari, orzulari va ehtiyojlari uyg'unlashadi. Hayol jarayoni ko'proq o'quvchilarda va talabalarda o'zini namoyon qiladi, chunki bu davrda insonning idroki tez o'sadi va yangi narsalarni o'rganishga intilish kuchli bo'ladi. Talabalarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish uchun ularning hayolini faollashtirish, tasavvur dunyosini kengaytirish zarur. Hayol orqali inson reallikdagi mavjud muammolarni o'z tasavvuri orqali hal qiladi, yangi echimlarni topadi. Masalan, ilmiy izlanishlar, badiiy ijod, texnologik kashfiyotlar – barchasi avvalo insonning hayol kuchi bilan bog'liqdir.

Hayol jarayonining ijodkorlikdagi roli. Ijodkorlik – bu mavjud narsalar orasida yangi aloqalar o'rnatish, yangilik yaratish va original yechimlarni topish qobiliyatidir. Hayol esa ijodkorlikning asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, talabalarning qiziqishlarini uyg'otish, ular orasida yangicha tafakkurni shakllantirish uchun imkon yaratadi. Ta'lim jarayonida hayol jarayonini rivojlantirish quyidagilar orqali amalga oshirilishi mumkin:

Yangi g'oyalar yaratishga undash – Talabalarga erkin fikrlash va o'z tasavvurlarini bildirish imkoniyati berilsa, ularning hayol kuchi kuchayadi. Masalan, muammoli vaziyatlar orqali dars tashkil etish, talabalardan original fikrlarni taklif qilishni so'rash ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.

Badiiy va ilmiy faoliyat bilan shug'ullanish – Hayol kuchini badiiy adabiyotlar, san'at va ilmiy izlanishlar orqali rivojlantirish mumkin. Talabalarga ijodiy topshiriqlar berish – insho yozish, rasm chizish, loyiha ishlab chiqish kabi mashg'ulotlar hayol jarayonini faollashtiradi.

Kreativ fikrlash metodlari – Talabalarda kreativ fikrlashni uyg'otish uchun turli metodlardan foydalanish mumkin. Masalan, brainstorming (g'oyalar yog'dusi), assotsiativ fikrlash va sintez qilish orqali talabalarning yangi fikrlari yuzaga chiqadi.

Ilmiy-tadqiqot ishlariga jalb qilish – Ilmiy ishlarda, ayniqsa, yangi kashfiyotlar va echimlar topishda hayol kuchining ahamiyati katta. Talabalar tadqiqot ishlari bilan shugʻullanganda, ular oʻzlarini erkinroq his qilib, ijodiy yondashuv orqali masalaga yechim topishga intiladi.

Hayol jarayonini rivojlantirish vositalari. Talabalarning hayolini rivojlantirish uchun quyidagi vositalardan samarali foydalanish mumkin: Badiiy adabiyotlar oʻqish – Kitob oʻqish orqali tasavvur dunyosi boyiydi va talabalarning oʻziga xos fikrlash qobiliyati shakllanadi. Tasviriy sanʼat va musiqiy mashgʻulotlar – Rasm chizish va musiqa ijro etish hayol jarayonini kuchaytiradi. Muammoli vaziyatlar yechimi – Talabalarga murakkab vaziyatlarni berib, ulardan ijodiy yechimlar topishni soʻrash ularning tanqidiy va kreativ fikrlashini rivojlantiradi. Rol oʻyinlari va innovatsion texnologiyalar – Zamonaviy dars uslublari orqali talabalar ijodiy fikrlashga oʻrgatiladi. Virtual va interaktiv texnologiyalar talabalarning tasavvurini faollashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, talabalarda ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirishda hayol jarayoni katta ahamiyatga ega. Hayol insonni yangi yutuqlar va kashfiyotlar sari yetaklaydi, uni oʻz imkoniyatlarini toʻliq roʻyobga chiqarishga undaydi. Taʼlim jarayonida talabalar hayolini faollashtirish, ularning ijodiy salohiyatini oshirish orqali nafaqat mustaqil fikrlovchi shaxslarni, balki jamiyatga foydali, innovatsion gʻoyalar egalarini tayyorlash mumkin. Shu sababli, hayol jarayonini rivojlantirishga qaratilgan har qanday harakat – kelajak avlodining intellektual va ijodiy rivojlanishiga qaratilgan muhim qadamdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Qosimov, B. (2010). Pedagogik psixologiya. Toshkent: Oʻzbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
2. Jalolov, J. (2012). Pedagogik texnologiyalar asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.

3. Vygotskiy, L.S. (1982). Tasavvur va ijodkorlik psixologiyasi. Moskva: Pedagogika.
4. Karimova, V. (2015). Talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish usullari. Toshkent: Yangi asr avlodi.
5. Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.
6. Torrance, E.P. (1962). Manifesto for children: A guide for developing creativity. New York: Creative Education Foundation.
7. Ismoilov, U. (2020). Ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Ma'naviyat.
8. Назаров, А. (2018). Психология творчества. Ташкент: Фан.